

ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішення Ради Платіжної організації
системи електронних платежів
Національного банку України,
протокол від 16 березня 2023 року № 15

**Система електронних платежів
Національного банку України (шифр СЕП-4)
Загальні правила реалізації стандарту
ISO 20022, спільні для всіх інструментів**

**Частина 4. Обслуговування небанківських надавачів платіжних
послуг у СЕП**

Версія 1.1

на 16 аркушах

2023 р.

ДОКУМЕНТ СЕД НБУ АСКОД
Підписувач Шабан Олексій Володимирович
Сертифікат 36186A0FEAAD76B204000000150F0000B0460000
Дійсний до:05.08.2023 11:28:47

Національний банк України

B/57-0001/29890
від 17.03.2023 10:22

ІСТОРИЯ ЗМІН

Дата	Версія	Опис
20.01.2023	1.0	Перша версія Затверджено за № В/52-0009/7787
Березень 2023	1.1	Додано про відсутність загального режиму блокувань, спільного для всіх ASPSP

СКЛАЛИ

Назва підрозділу	ПІБ
Департамент інформаційних технологій Управління розроблення банківських інформаційних систем	Михайлова В.В
Департамент платіжних систем та інноваційного розвитку	Задорожна Н.В.

УЗГОДЖЕНО

Назва підрозділу	Посада	ПІБ
Департамент інформаційних технологій	Директор	Нагорнюк В.В.
Департамент платіжних систем та інноваційного розвитку	Директор	Поддєрьогін А.А.

Зміст

1.	Загальні відомості	3
1.1.	Стосовні документи	3
2.	Схеми виконання ASPSP платіжних операцій через СЕП	3
3.	Ідентифікація ASPSP у повідомленнях ISO 20022	5
4.	Особливості відкриття рахунків в ASPSP	5
4.1.	Загальний формат рахунку	5
4.2.	Рахунки користувачів	6
4.3.	Власні рахунки ASPSP	6
4.4.	Інші рахунки в балансі ASPSP	6
5.	ASPSP як учасник СЕП	6
6.	ASPSP не є учасником СЕП	8
6.1.	Виконання власних платежів ASPSP	8
6.2.	Виконання платежів користувачів ASPSP	9
7.	Маршрутизація повідомлень під час виконання розрахунків ASPSP	11
7.1.	Визначення маршруту Платником	11
7.2.	Визначення маршруту Агентом платника	12
8.	Обмеження роботи ASPSP	13
8.1.	ASPSP – учасник СЕП	13
8.2.	ASPSP, що не є учасником СЕП	13
9.	Організаційні заходи з підключення ASPSP до СЕП	15
9.1.	Раніше ASPSP була відсутня в довіднику ASPSP	15
9.2.	Раніше ASPSP була наявна в довіднику ASPSP	15
9.2.1.	Перерахування коштів ASPSP на рахунок учасника СЕП	15
9.2.2.	Перехідні дії в інших учасників СЕП	16

ДОКУМЕНТ СЕД НБУ АСКОД

Підписувач Шабан Олексій Володимирович
Сертифікат 36186A0FEAAD76B204000000150F0000B0460000
Дійсний до: 05.08.2023 11:28:47

Національний банк України

В/57-0001/29890
від 17.03.2023 10:22

1. Загальні відомості

1. Даний документ визначає особливості обслуговування в СЕП небанківських установ – надавачів платіжних послуг, які мають право відкривати рахунки користувачам і здійснювати розрахункове обслуговування в галузі безготівкових розрахунків (за міжнародною термінологією – Account Servicing Payment Service Provider, далі – ASPSP). У нормативній базі українською мовою назва таких установ – "Небанківський надавач платіжних послуг з обслуговування рахунку".

2. ASPSP здійснює безготівкові розрахунки в двох ролях:

- власні розрахунки, як і будь-яка юридична особа;
- розрахунки своїх користувачів як надавач платіжних послуг.

3. ASPSP має код за ЄДРПОУ та код ІД НБУ.

4. ASPSP включена до Реєстру платіжної інфраструктури (див. частина третя статті 10 Закону України "Про платіжні послуги").

1.1. Стосовні документи

Терміни, поняття, умовні позначення, що використовуються в документі, визначено в документі «СЕП-4. Загальні правила реалізації стандарту ISO 20022, спільні для всіх інструментів. Частина 1. Загальні поняття та домовленості».

Правила ідентифікації повідомлень і учасників СЕП визначено в документі «СЕП-4. Загальні правила реалізації стандарту ISO 20022, спільні для всіх інструментів. Частина 2. Ідентифікація» (далі – «Ідентифікація»).

Правила формування номеру рахунку у форматі IBAN визначені Стандартом "Національна настанова України. Фінансові операції. Правила формування міжнародного номера банківського рахунку (IBAN) в Україні (IBAN Registry:2009, NEQ) ДСТК-Н 7167:2010". Правила формування аналітичного номеру рахунку в складі IBAN визначені (далі всі три нижченаведені документи – "загальні правила"): для банківських установ – Додатком 2 до Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 11.09.2017 №89 (у редакції Додатку 2, затвердженій постановою Правління Національного банку України від 29.01. 2019 № 24), для небанківських надавачів платіжних послуг – постановою Правління Національного банку України від 26.07.2022 року № 158 "Про запровадження номера платіжного рахунку користувача та електронного гаманця в Україні" (далі – Постанова 158).

Зміст і порядок отримання учасниками СЕП довідника небанківських надавачів платіжних послуг, що можуть виконувати розрахунки через СЕП (далі – Довідник ASPSP), визначено в документі "СПЕЦИФІКАЦІЇ ISO 20022. Administration Proprietary Message (на рівні ЦОСЕП – агент). adm1.998 «Адміністративне технічне повідомлення». Застосування: Типи даних SUCh, SASp «Довідник учасників СЕП». «Довідник ASPSP»".

2. Схеми виконання ASPSP платіжних операцій через СЕП

1. Для виконання через СЕП платіжних операцій, як своїх, так і своїх користувачів, ASPSP може мати доступ до СЕП за однією з двох схем:

- бути клієнтом банку/філії банку– учасника СЕП і здійснювати розрахунки через нього як посередника (див. "Інструкція про міжбанк", розділ "Особливості виконання учасниками СЕП платіжних операцій небанківських надавачів платіжних послуг");

ДОКУМЕНТ СЕД НБУ АСКОД

Підписувач Шабан Олексій Володимирович

Сертифікат 36186A0FEAAD76B204000000150F0000B0460000

Дійсний до:05.08.2023 11:28:47

Національний банк України

B/57-0001/29890
від 17.03.2023 10:22

- бути учасником СЕП як "інша" установа за умови наявності на рівні закону норми, що дає право на таку участь (див. "Інструкція про міжбанк", розділ "Участь інших установ у СЕП") Даний документ описує виключно технологічні і організаційні питання участі ASPSP в СЕП і не визначає правових підстав та умов такої участі.

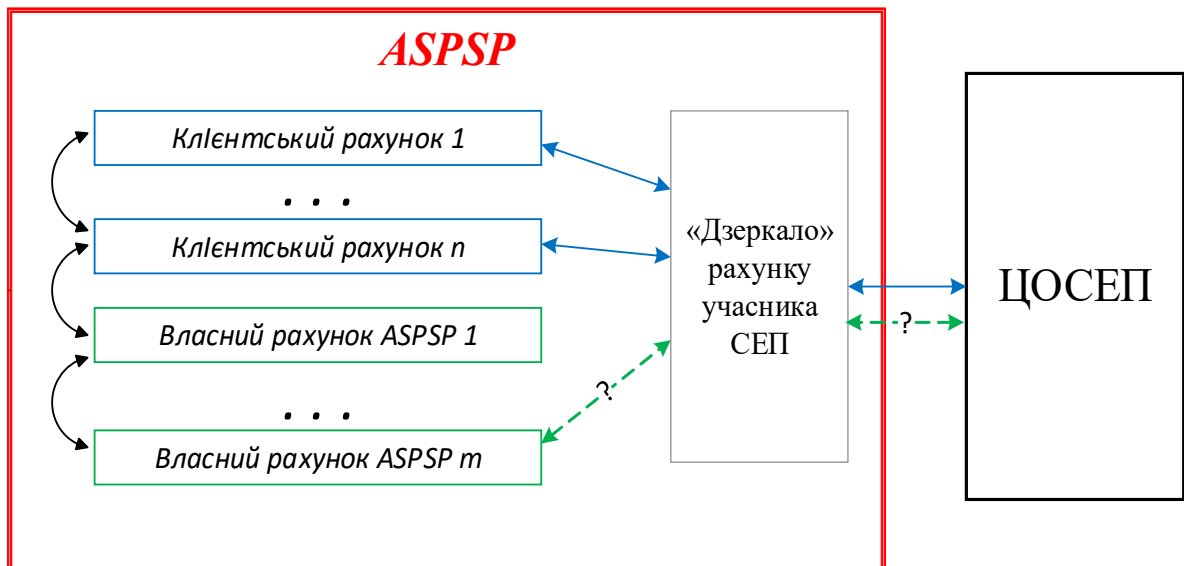
Одночасне використання однією ASPSP обох схем дозволяється на короткий час, протягом "перехідного періоду", коли ASPSP, що раніше працювала за однією зі схем, переходить на роботу за іншою зі схем.

⇒ Можлива тривалість перехідного періоду наразі не визначена. Можливо, її можна буде встановлювати різною для різних ASPSP

Крім власне платіжних операцій, ASPSP виконує за обраною схемою також обмін з учасниками СЕП запитами на ініціювання/відкликання платежу і запитами на виконання розслідування та відповідями на них.

Слід звернути увагу на відмінність нормативної бази, організаційних засад і відповідних вимог до ASPSP для цих двох схем.

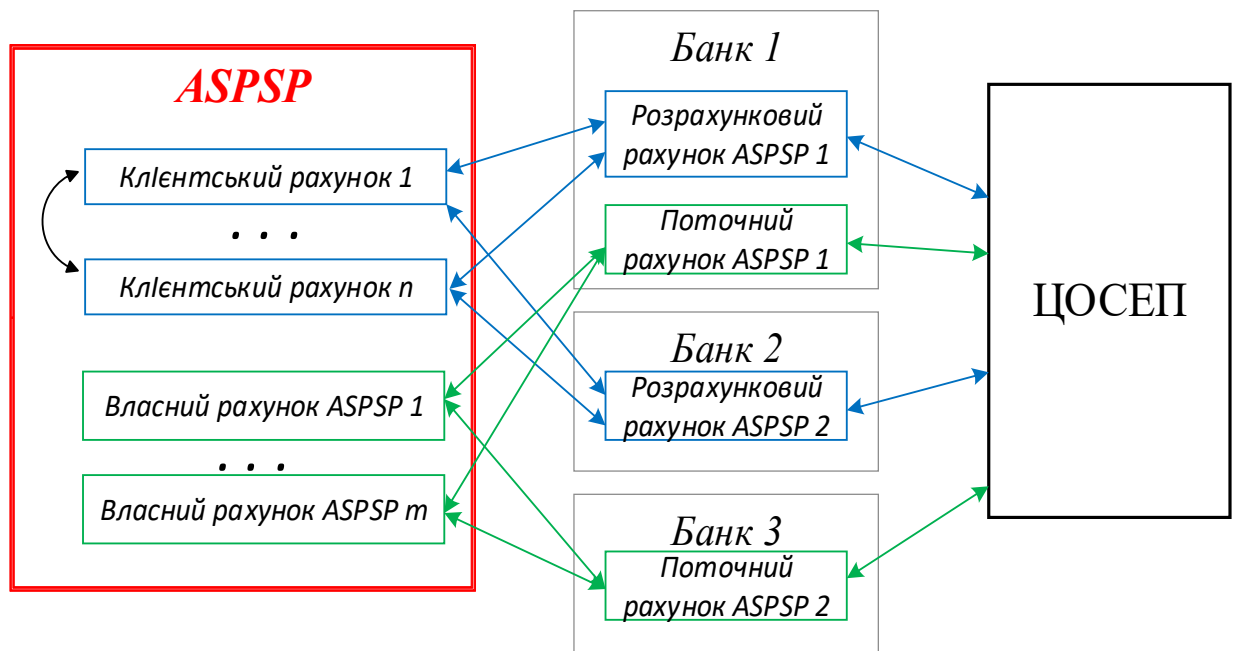
2. ASPSP – учасник СЕП

Примітка. Стрілкою з позначенням "?" показано власні операції ASPSP, можливість виконання яких для ASPSP як для учасника СЕП наразі опрацьовується (див. розділ 5 даного документу).

3. ASPSP – клієнт банку/філії банку

3. Ідентифікація ASPSP у повідомленнях ISO 20022

1. У повідомленнях ISO 20022 ASPSP розглядається як фінансова установа.
2. На ASPSP поширюється загальне правило: коли структура повідомлення для певної ролі не передбачає варіанту "фінансова установа", то в цій ролі ASPSP визначається як юридична особа.
3. У блоці **Ідентифікація фінансової установи** (Financial Institution Identification) <FinInstnId>:
 - в реквізиті **Ідентифікатор учасника платіжної системи** (Member Identification) <MmbId> вказується код ID НБУ цієї ASPSP.
 - реквізит **Розпізнавання платіжною системою/ Пропріетарне (власне) значення** (Clearing System Identification/Proprietary) <FinInstnId/ClrSysMmbId/ClrSysId/Prtry> заповнюється залежно від того, чи є дана ASPSP учасником СЕП (див. нижче).

4. Особливості відкриття рахунків в ASPSP

4.1. Загальний формат рахунку

ASPSP відкриває платіжні та інші рахунки, що можуть використовуватися для здійснення платіжних операцій, у форматі IBAN за загальними правилами:

UA KK YYYYYY NNNNNNNNNNNNNNNNNNNNNNN
де YYYYYY – код ID НБУ даної ASPSP;
NNNNNNNNNNNNNNNNNNNNNN – номер аналітичного рахунку.

4.2. Рахунки користувачів

1. ASPSP відкриває платіжні рахунки користувачам з урахуванням вимог щодо формування номера такого рахунку, визначених постановою Правління Національного банку України від 26.07.2022 № 158.

2. Порядок формування номерів платіжних рахунків в ASPSP не залежить від схеми доступу ASPSP до СЕП.

Номери платіжних рахунків не змінюються при зміні схеми доступу ASPSP до СЕП і не залежать від того, через який банк-посередник ASPSP здійснює платежі.

3. Під час оформлення платіжних інструкцій від/на користувача ASPSP у реквізитах "Рахунок платника"/"Рахунок отримувача" клієнти вказують платіжний рахунок користувача ASPSP у форматі IBAN. Таким чином, платіжна інструкція з точки зору клієнта має однаковий вигляд і правила заповнення незалежно від того, в якій установі відкрито рахунок платника чи отримувача — чи це поточний рахунок клієнта у банківській установі чи платіжний рахунок користувача в ASPSP, і від того, яким чином ця ASPSP виконує розрахунки через СЕП.

4.3. Власні рахунки ASPSP

ASPSP відкриває в своєму балансі окремі рахунки для виконання власних розрахунків (для забезпечення господарської діяльності тощо).

Національний банк не регламентує відкриття цих рахунків.

4.4. Інші рахунки в балансі ASPSP

1. ASPSP відкриває в своєму балансі "дзеркало" рахунку:

- у разі участі ASPSP в СЕП – дзеркало рахунку ASPSP, відкритого в Національному банку України для участі в СЕП¹. Це дзеркало аналогічне "дзеркалу" коррахунку банку-учасника СЕП (балансовий рахунок 1200 у плані рахунків банків України);
- у разі роботи через банк – дзеркало Розрахункового Рахунку ASPSP в банківській установі. Зокрема, у разі відкриття кількох Розрахункових Рахунків у різних банківських установах рекомендується відкрити окреме "дзеркало" для кожного з них.

Питання внутрішнього обліку в ASPSP у даному документі не розглядаються і відповідно номер балансового рахунку, на якому відкривається зазначене "дзеркало", не визначається, оскільки питання плану рахунків небанківського надавача платіжних послуг наразі знаходиться поза межами повноважень Національного банку і входить до повноважень Міністерства фінансів України.

2. ASPSP може відкривати в своєму балансі інші рахунки, призначені для виконання розрахунків (транзитні тощо). Національний банк не регламентує відкриття цих рахунків.

5. ASPSP як учасник СЕП

1. ASPSP укладає з Національним банком договір про рахунок учасника СЕП у Національному банку, який функціонує аналогічно кореспондентському рахунку банку.

¹ В Інструкції про виконання міжбанківських платіжних операцій в Україні в національній валюті цей рахунок має назву "рахунок учасника СЕП у Національному банку".

Національний банк відкриває цей рахунок на балансовому рахунку 3250 Плану рахунків бухгалтерського обліку Національного банку України, затвердженого рішенням Правління Національного банку України від 15.12.2021 №618-рш.

2. ASPSP включається до Довідника учасників СЕП з категорією учасника "інша установа".

3. Питання роботи ASPSP в СЕП за моделями обслуговування консолідованого коррахунку, наразі не розглядається і буде додатково опрацьовано після прийняття відповідних законів, що передбачатимуть право участі конкретних ASPSP в СЕП.

4. ASPSP не може відкривати у себе Розрахункові Рахунки інших ASPSP (оскільки відповідно до статті 50 Закону України "Про платіжні послуги" небанківські надавачі платіжних послуг забезпечують виконання платіжних операцій користувачів **через розрахункові рахунки, відкриті в банках або в розрахунковому банку платіжної системи**, учасниками якої вони є).

5. Набувши статусу учасника СЕП, ASPSP виконує через СЕП платіжні операції своїх користувачів.

⇒ Питання про те, чи має право ASPSP через свій рахунок учасника СЕП (який за своїм видом є розрахунковим рахунком) виконувати через СЕП власні платіжні операції, наразі на стадії опрацювання. Якщо відповідь буде "не має права", це означатиме, що ASPSP виконує:
– розрахунки своїх користувачів безпосередньо через СЕП як її учасник;
– власні розрахунки – через свій поточний рахунок в обслуговуючому банку.

6. У повідомленнях ISO 20022 ASPSP може мати такі ролі.

- Коли ASPSP виконує початкові платежі своїх користувачів – то вона є **Агентом платника (Debtor agent)**, коли приймає платежі у відповідь на своїх користувачів – то **Агентом отримувача (Creditor agent)**.
- Коли ASPSP виконує власні початкові платежі, то вона одночасно є **Платником (Debtor)** і **Агентом платника (Debtor agent)**.
- Коли направляються платежі у відповідь, призначені самій ASPSP, то вона одночасно є **Отримувачем (Creditor)** і **Агентом отримувача (Creditor agent)**.

Відповідно, ASPSP вказується в тих самих реквізитах, що й будь-який Агент, який є учасником СЕП. Наприклад:

- як безпосередній учасник СЕП, що обмінюється повідомленнями з ЦОСЕП, ASPSP вказується в ролях **Інструктуючий агент (Instructing Agent)**, **Проінструктований агент (Instructed Agent)** тощо;
- як будь-який агент, ASPSP може бути автором встановлення статусу, ініціатором відкликання або автором справи з розслідування.

7. Платежі від/на користувачів ASPSP оформляються повідомленням *рас.008*, оскільки законодавством не передбачено можливість відкриття ASPSP рахунків фінансовим установам-Агентам.

Водночас власні платежі ASPSP можуть оформлятися повідомленням *рас.009* (коли контрагентом є фінансова установа-Агент).

8. У повідомленнях ISO 20022 ідентифікація ASPSP як фінансової установи заповнюється за правилами, що визначені для учасника СЕП (див. документ "Ідентифікація", пункт "Учасник СЕП").

Слід звернути увагу, що у блоці **Ідентифікація фінансової установи (Financial**

ДОКУМЕНТ СЕД НБУ АСКОД

Підписувач Шабан Олексій Володимирович
Сертифікат 36186A0FEAAD76B204000000150F0000B0460000
Дійсний до:05.08.2023 11:28:47

Національний банк України

B/57-0001/29890
від 17.03.2023 10:22

Institution Identification) <FinInstnId>) у реквізиті **Розпізнавання платіжною системою/ Пропріетарне (власне) значення** (Clearing System Identification/Proprietary) <FinInstnId/ClrSysMmbId/ClrSysId,/Prtry> вказується "SEP".

9. Виконання розрахунків ASPSP через СЕП відповідає правилам, визначеним для "іншої установи", а саме, має такі відмінності:

- Коли Агентом платника / Агентом отримувача є учасник СЕП – "інша установа", то ЦОСЕП в **Рахунку платника (Debtor Account) / Рахунку отримувача (Creditor Account)** не виконує перевірку допустимості балансового рахунку.
- Поняття "заборона власних видаткових операцій" для "іншої установи" не застосовується.

6. ASPSP не є учасником СЕП

Слід звернути увагу, що коли ASPSP не є учасником СЕП, то у всіх ролях, де вона ідентифікується як фінансова установа (блоком **Ідентифікація фінансової установи** (Financial Institution Identification) <FinInstnId>), у реквізиті цього блоку **Розпізнавання платіжною системою/ Пропріетарне (власне) значення** (Clearing System Identification/Proprietary) <FinInstnId/ClrSysMmbId/ClrSysId/Prtry> вказується "ASP".

6.1. Виконання власних платежів ASPSP

1. Для здійснення власних розрахунків ASPSP як юридична особа відкриває в банківській установі **поточний рахунок**. За цим рахунком здійснюються виключно власні операції даної ASPSP, платежі користувачів ASPSP через нього не здійснюються.

Називатимемо зазначену банківську установу "обслуговуючим банком".

Згідно з загальними правилами відкриття рахунків юридичним особам, ASPSP може мати кілька таких рахунків у різних банківських установах та/або в одній установі.

Номер поточного рахунку ASPSP створюється за загальними правилами.

2. Власні платежі ASPSP, пов'язані із її господарською діяльністю, проводяться через СЕП відповідно до порядку, встановленого для виконання платіжних операцій юридичних осіб – клієнтів банків. Цей документ не розглядає порядок проведення цих операцій. Особливості виконання платежів ASPSP через СЕП порівняно з виконанням платежів інших клієнтів-банків-юридичних осіб відсутні.

3. У платіжних повідомленнях ISO 20022:

	Для початкових платежів ASPSP	Для платежів у відповідь на адресу ASPSP
ASPSP має роль	Платник (Debtor)	Отримувач (Creditor)
банківська установа, у якій відкрито поточний рахунок, має роль	Агент платника (Debtor Agent)	Агент отримувача (Creditor Agent)
номер поточного рахунку ASPSP в обслуговуючому банку вказується в реквізиті	Рахунок платника (Debtor Account)	Рахунок отримувача (Creditor Account)

Коли ASPSP здійснює власні платежі, то "Агентом" вона бути не може.

4. Оскільки ASPSP є клієнтом банку, то заборона власних видаткових операцій банку не впливає на платежі від ASPSP.

ДОКУМЕНТ СЕД НБУ АСКОД

Підписувач Шабан Олексій Володимирович

Сертифікат 36186A0FEAAD76B204000000150F0000B0460000

Дійсний до: 05.08.2023 11:28:47

Національний банк України

B/57-0001/29890

від 17.03.2023 10:22

6.2. Виконання платежів користувачів ASPSP

1. Для здійснення платежів своїх користувачів ASPSP відкриває в банківській установі-учаснику СЕП (далі в цьому розділі – обслуговуючий банк) **Розрахунковий Рахунок** на балансовому рахунку **2654**.

Власні платежі ASPSP за Розрахунковим Рахунком не здійснюються.

2. Висувається обмеження: учасник СЕП, в якому ASPSP відкриває Розрахунковий Рахунок, має бути саме банківською установою (підстава: стаття 50 Закону України "Про платіжні послуги", згідно з якою небанківські надавачі платіжних послуг забезпечують виконання платіжних операцій користувачів **через розрахункові рахунки, відкриті в банках або в розрахунковому банку платіжної системи**, учасниками якої вони є). Обмежень на те, чи є зазначена банківська установа банком/філією і за якою моделлю вона працює в СЕП, не накладається.

Отже, ASPSP не може відкривати Розрахунковий Рахунок в учасників СЕП, які не є банківськими установами ("інших" установах, Державній казначейській службі України та Національному банку). ЦОСЕП виконує відповідні перевірки під час внесення змін до нормативно-довідкової інформації СЕП.

ASPSP може відкрити кілька Розрахункових Рахунків у різних обслуговуючих банках (зокрема, не забороняється відкривати їх в різних філіях-учасниках СЕП одного банку).

⇒ Питання про те, чи може ASPSP відкрити кілька Розрахункових Рахунків в одній і тій самій установі банку, наразі опрацьовується. Законодавчої заборони на відкриття кількох Розрахункових Рахунків в одній установі немає, але наразі важко навести аргументи на користь такої моделі, а її реалізація буде складнішою порівняно з одним Розрахунковим Рахунком.

2. Відомості про ASPSP та про обслуговуючий банк, у якому для неї відкрито Розрахунковий Рахунок, уносяться в Довідник ASPSP, який є складовою частиною нормативно-довідкової інформації СЕП (в "Інструкції про міжбанк" – "Довідник небанківських надавачів платіжних послуг").

Ці відомості містять коди ID НБУ самої ASPSP і обслуговуючого банку, проте не містять конкретного номеру Розрахункового Рахунку. Номер цього рахунку в Довіднику ASPSP не міститься. СЕП доставлятиме платежі даної ASPSP від /до її обслуговуючого банку, а питання, на якому саме Розрахунковому Рахунку їх відображати, вирішується між ASPSP і її обслуговуючим банком на договірних засадах.

Якщо ASPSP відкриватиме в одному обслуговуючому банку кілька Розрахункових Рахунків, то в Довіднику ASPSP міститиметься тільки один запис про всі ці рахунки. Тобто пара "ASPSP – обслуговуючий банк" є унікальним ключем в Довіднику ASPSP.

Порядок ведення Довідника ASPSP аналогічний веденню Довідника учасників СЕП, з такою особливістю: повідомлення для внесення змін до Довідника ASPSP мають подати одночасно обслуговуючий банк, в якому ASPSP відкрила Розрахунковий Рахунок, і сама ASPSP (див. Інструкцію про міжбанк).

3. Якщо ASPSP відкриває Розрахункові Рахунки в кількох обслуговуючих банках, то:

- в Довідник ASPSP заносяться стільки записів про цю ASPSP, скільки Розрахункових Рахунків відкривається;
- ASPSP повинна вказати, який з Розрахункових Рахунків (тобто в якому з обслуговуючих банків) вона вважає пріоритетним для приймання на нього платежів від інших учасників СЕП на адресу користувачів ASPSP. Ця інформація також заносяться в Довідник ASPSP;

- пріоритетним може бути тільки один із Розрахункових Рахунків ASPSP.

Для того щоб не допустити існування більше одного пріоритетного рахунку, впроваджуються такі правила опрацювання змін до Довідника ASPSP.

Коли в повідомленні про внесення змін зазначено, що Розрахунковий Рахунок даної ASPSP в даному обслуговуючому банку є пріоритетним, то в момент внесення цих змін ознака пріоритетності для всіх інших Розрахункових Рахунків даної ASPSP в довіднику знімається. Відповідальність за визначення ознак пріоритетності для всіх своїх Розрахункових Рахунків несе сама ASPSP.

Варто наголосити, що вибір одного Розрахункового Рахунку як пріоритетного не є забороною проводити платежі на інші Розрахункові Рахунки цієї ASPSP, присутні в Довіднику ASPSP.

4. Коли обслуговуючий банк, в якому відкрито Розрахунковий Рахунок ASPSP, виключається з Довідника учасників СЕП, то відомості про Розрахунковий Рахунок цієї ASPSP в цьому обслуговуючому банку виключаються з довідника ASPSP автоматично.

5. У повідомленнях ISO 20022 ідентифікація ASPSP як фінансової установи заповнюється за правилами, визначеними в документі "Ідентифікація" у пункті "Небанківська установа – надавач фінансових платіжних послуг (ASPSP)".

6. У повідомленнях ISO 20022 для виконання клієнтських платежів ASPSP може мати тільки такі ролі:

- коли ASPSP виконує початкові платежі користувачів – то вона є **Агентом платника (Debtor agent)**;
- коли приймає платежі у відповідь на своїх користувачів – то **Агентом отримувача (Creditor agent)**.

Відповідно, ASPSP:

- може вказуватися в інших реквізитах, що містять зазначених Агентів (наприклад, автор встановлення статусу, ініціатор відкликання або розслідування),
- але у повідомленнях, що надходять до ЦОСЕП, не може вказуватися для тих реквізитів, де цей Агент має бути учасником СЕП — наприклад, у ролях **Інструктуючий агент (Instructing Agent)**, **Проінструктований агент (Instructed Agent)**.

Банківська установа, в якій відкрито Розрахунковий Рахунок, є банком-посередником для даної ASPSP.

Розрахунковий Рахунок є відповідно для початкових платежів – **Рахунком Агента платника (Debtor Agent Account)**, для платежів у відповідь – **Рахунком Агента отримувача (Creditor Agent Account)**. Ці реквізити є обов'язковими в платіжній інструкції, їх можна не заповнювати.

Коли ASPSP відкриває в обслуговуючому банку тільки один Розрахунковий Рахунок, то обслуговуючий банк, маючи ідентифікацію ASPSP в реквізиті **Агент платника / Агент отримувача**, однозначно визначає, що платіжні інструкції від цієї / на цю ASPSP слід відобразити за даним Розрахунковим Рахунком цієї ASPSP.

Коли ASPSP відкриває в обслуговуючому банку кілька Розрахункових Рахунків, а в платіжній інструкції конкретного **Рахунку Агента платника (Debtor Agent Account) / Рахунку Агента отримувача (Creditor Agent Account)** не задано, то питання, за яким з них банк має відобразити платіжні інструкції від цієї / на цю ASPSP, вирішується між ASPSP і її обслуговуючим банком на договірних засадах.

7. Оскільки за законодавством ASPSP не може відкривати рахунки фінансовим установам-Агентам, то Платежі від/на користувачів ASPSP оформляються тільки повідомленням *пacs.008*.

ДОКУМЕНТ СЕД НБУ АСКОД

Підписувач Шабан Олексій Володимирович

Сертифікат 36186A0FEAAD76B204000000150F0000B0460000

Дійсний до:05.08.2023 11:28:47

Національний банк України

B/57-0001/29890

від 17.03.2023 10:22

Відповідно, в повідомленні *пacs.009* не передбачено варіантів ланцюгу ролей, де ASPSP відігравала б роль **Агента платника** (Debtor agent) або **Агента отримувача** (Creditor agent).

8. Оскільки через Розрахунковий рахунок можуть здійснюватися тільки платежі користувачів ASPSP, то ЦОСЕП здійснює такий контроль:

коли **Агентом платника** (Debtor Agent) / **Агентом отримувача** (Creditor Agent) є ASPSP-не учасник СЕП, то балансовий рахунок у **Рахунку платника** (Debtor Account) / **Рахунку отримувача** (Creditor Account) відповідно належить до тих, що визначені в Постанові 158.

7. Маршрутизація повідомлень під час виконання розрахунків ASPSP

Коли платником і отримувачем є фізичні/юридичні особи – клієнти банківських установ, то ланцюг агентів, через які має пройти платіж між Агентом платника і Агентом отримувача, визначається однозначно на підставі Довідника учасників СЕП. Це стосується й власних платежів ASPSP, які вона виконує через свій поточний рахунок у банківській установі.

На відміну від цього, для платежів користувачів ASPSP можлива побудова різних ланцюгів агентів з таких причин:

- ASPSP-Агент платника може мати Розрахункові Рахунки в кількох обслуговуючих банках;
- ASPSP-Агент отримувача може мати Розрахункові Рахунки в кількох обслуговуючих банках;
- ASPSP може одночасно бути учасником СЕП і мати Розрахункові Рахунки в обслуговуючих банках ("перехідний період", коли ASPSP вже набула статусу учасника СЕП, але не завершила процедуру перенесення залишків коштів на рахунок Учасника СЕП і закриття Розрахункових Рахунків).

7.1. Визначення маршруту Платником

1. Платник має право вказати ланцюг агентів, через які має пройти його платіж (див. документ "Специфікації ISO 2022. CustomerCreditTransferInitiation (на рівні клієнт-агент). pain.001. Ініціювання платіжної інструкції клієнтом", реквізити "**Агент-посередник 1/2/3**" (Intermediary Agent 1/2/3).

⇒ Наразі в нормативній базі і в зазначеній Специфікації не визначено правила роботи з даними реквізитами, зокрема:

– щодо обов'язковості спрямовувати платіжну інструкцію саме за зазначеним ланцюгом агентів;

– чи може бути вказання клієнтом ланцюгу агентів, за яким неможливо спрямувати платіжну інструкцію, підставою для її повернення без виконання.

У разі внесення змін до зазначеної Специфікації pain.001 даний пункт може бути переглянуто.

2. Коли Платник визначив ланцюг агентів, то Агент платника має виконувати розпорядження Платника і спрямовувати платіжну інструкцію саме за вказаним маршрутом. Зокрема, незважаючи на те, що Розрахунковий Рахунок ASPSP-отримувача в Агенті-посереднику, вказаному в маршруті, може не бути пріоритетним в Довіднику ASPSP. Відповідальність за вибір маршруту лежить на Платнику.

Якщо ж виконати платіжну інструкцію за вказаним Платником маршрутом неможливо, то у Агента платника є два варіанти:

- або повернути платіжну інструкцію Платнику без виконання;

- або на підставі реквізиту "**Рахунок отримувача (Creditor account)**" самостійно вбудувати новий ланцюг агентів (див. наступний пункт даного документу "Визначення маршруту Агентом платника").

Агент платника визначає, яким із цих варіантів керуватися, на підставі нормативно-правових актів і договірних відносин з Платником.

3. Коли Платник не визначив ланцюг агентів, то його визначає Агент платника (див. наступний пункт даного документу "Визначення маршруту Агентом платника").

7.2. Визначення маршруту Агентом платника

Коли Агент платника приймає від користувача платіжну інструкцію, в якій не визначено ланцюг агентів для проходження платежу, або оформляє власні початкові платежі, то Агент платника має визначити маршрут проходження цієї платіжної інструкції через ланцюг агентів за такими принципами.

1. На підставі IBAN рахунку отримувача визначає Код ID НБУ Агента отримувача і визначає тип агента отримувача таким чином.

1) Якщо «код ID НБУ», вказаний в номері рахунку, присутній в довіднику учасників СЕП, то «Агент отримувача» є банком або ASPSP-учасником СЕП. На цьому вибір Агента отримувача здійснено, подальші пункти пошуку не виконуються.

Примітка. Зокрема, якщо ASPSP працює одночасно за схемами "учасник СЕП" і "через Розрахунковий Рахунок", то платежі у відповідь на цю ASPSP завжди мають надходити на її адресу як учасника СЕП.

2) Якщо відсутній – то робить пошук в довіднику ASPSP і визначає обслуговуючий банк для ASPSP:

- якщо про Агента отримувача знайдено в довіднику ASPSP один запис – то обслуговуючим банком для ASPSP вважає вказаний в цьому записі обслуговуючий банк;
- якщо про Агента отримувача знайдено в довіднику ASPSP більше одного запису – то вибирає той запис, в якому вказано, що цей обслуговуючий банк є пріоритетним для отримання платежів у відповідь.

Коли такої вказівки немає (всі записи в довіднику ASPSP мають однаковий пріоритет) або виявляється, що платежі у відповідь на пріоритетного обслуговуючого банку заблоковані, то робить спробу знайти запис з таким обслуговуючим банком, щоб в результаті платіж виявився внутрішньобанківським або в межах внутрішньобанківської міжфілійної платіжної системи банку, що працює за 3 моделлю. Якщо такий вибір зробити неможливо – то вибирає обслуговуючий банк довільним чином із записів про цю ASPSP.

3) Якщо Агента отримувача не знайдено ні в Довіднику учасників СЕП, ні в Довіднику ASPSP — то ЦОСЕП відхилить платіжну інструкцію. Тому Агенту платника немає сенсу відправляти її до СЕП.

2. Зазначена схема має такий виняток.

Коли від Агента платника до Агента отримувача можливі кілька різних маршрутів проходження платежу (а саме, коли Агентом платника та/або Агентом отримувача є ASPSP, яка має більше одного Розрахункового Рахунку), то Агент платника має спробувати відшукати такий маршрут, щоб платіж виявився внутрішньобанківським, тобто щоб Розрахункові Рахунки Агента платника і Агента отримувача знаходились в одному обслуговуючому банку-учаснику СЕП або в філіях одного й того самого банку, що працює в СЕП за 3 моделлю. Якщо

такий маршрут відшукати можливо, то в цьому разі ознаку пріоритетності вибору обслуговуючого банку в Довіднику ASPSP можна ігнорувати.

8. Обмеження роботи ASPSP

У цьому розділі визначаються виключно питання технічної реалізації в СЕП і САБ учасників можливості встановлення обмежень (блокувань) для виконання платіжних операцій від/на ASPSP. Питання правових підстав використання цього інструментарію унормовується на рівні законодавства та нормативно-правових актів Національного банку України.

8.1. ASPSP – учасник СЕП

До ASPSP, що є учасником СЕП, застосовуються такі самі обмеження, як і до банківської установи (див. документ "Система електронних платежів Національного банку України (шифр СЕП-4). Загальні правила реалізації стандарту ISO 20022, спільні для всіх інструментів. Частина 5. Обмеження на роботу учасників у СЕП)", крім зупинення власних видаткових операцій.

Зокрема, для ASPSP діють обмеження ("режим роботи СЕП"), встановлені для учасників категорії "інші установи" згідно з можливими змінами в регламенті роботи СЕП, наприклад, при закритті банківського року.

8.2. ASPSP, що не є учасником СЕП

1. Коли ASPSP не є учасником СЕП і працює через Розрахунковий Рахунок в обслуговуючому банку, то СЕП надає можливість заблокувати виконання платіжних операцій користувачів ASPSP на рівні ЦОСЕП, а саме:

- заблокувати початкові платежі в СЕП від даної ASPSP через всі обслуговуючі банки, у яких відкрито її Розрахункові Рахунки;
- заблокувати початкові платежі в СЕП від даної ASPSP через один конкретний обслуговуючий банк;
- заблокувати платежі у відповідь від учасників СЕП на дану ASPSP через всі обслуговуючі банки, у яких відкрито її Розрахункові Рахунки;
- заблокувати платежі у відповідь від учасників СЕП на дану ASPSP через один конкретний обслуговуючий банк.

Ці блокування:

- діють тільки на платіжні інструкції, в яких ASPSP є Агентом платника / Агентом отримувача;
- і не діють на ті інструкції, для яких ASPSP є платником/отримувачем, а Агентом платника / Агентом отримувача є обслуговуючий банк.

Набір можливих флагів блокування:

Початкові платежі:

Назва блокування	Сутність
"Дозволені всі"	відсутні обмеження на використання платіжних повідомлень.
"Заборонені всі"	усі платіжні повідомлення відхиляються незалежно від їх змісту.
"Тільки на НБУ"	дозволено відправку платіжних повідомлень тільки на адресу учасника СЕП-Національного банку (категорія учасника в довіднику учасників СЕП дорівнює "N")

ДОКУМЕНТ СЕД НБУ АСКОД

Підписувач Шабан Олексій Володимирович

Сертифікат 36186A0FEAAD76B204000000150F0000B0460000

Дійсний до:05.08.2023 11:28:47

Національний банк України

B/57-0001/29890

від 17.03.2023 10:22

Назва блокування	Сутність
"Тільки на НБУ і Держказначейство"	дозволено відправку платіжних повідомлень тільки на адресу таких учасників СЕП: – Національного банку – установ Державної казначейської служби України (тобто категорія учасника в довіднику учасників СЕП дорівнює "N" або "K")
"Тільки на задіяних"	дозволено відправку платіжних повідомлень на адресу учасників, відмічених як "задіяні"

Платежі у відповідь:

Назва блокування	Сутність
"Дозволені всі"	відсутні обмеження на використання платіжних повідомлень.
"Заборонені всі"	усі платіжні повідомлення відхиляються незалежно від їх змісту.
"Заборонені всі, крім від НБУ"	платіжні повідомлення приймаються, якщо їх відправником є НБУ, і відхиляються, якщо відправником є інший учасник СЕП

2. Під час повернення коштів за допомогою *pacs.004* перевірки щодо обмежень, установлених для ASPSP, не виконуються. Адже повернення на міжбанківському рівні якраз і може обґрунтуватися тим, що Агент не може зарахувати кошти на рахунок даної ASPSP з-за її блокування.

3. Крім як через СЕП, платежі ASPSP можуть виконуватися на клієнтів цього самого обслуговуючого банку як "внутрішньобанківські" через САБ або ВМС банку. Тому для початкових платежів ASPSP їх блокування тільки в СЕП є недостатнім (і може бути тільки першим, терміновим кроком блокування); потрібно, щоб обслуговуючий банк заблокував усі платежі з Розрахункового Рахунку ASPSP, включаючи внутрішньобанківські.

Водночас слід розуміти, що блокування платежів у відповідь на адресу ASPSP, здійснене в банку, не забороняє іншим учасникам СЕП направляти до СЕП платежі на адресу ASPSP, і вони будуть прийняті до СЕП і доставлені до банку. Для уникнення такої ситуації потрібно обов'язково блокувати платежі у відповідь на рівні ЦОСЕП і, крім того, внутрішньобанківські платежі – на рівні обслуговуючого банку.

У разі потреби заблокувати роботу ASPSP в цілому зазначені дії мають виконати ЦОСЕП і всі обслуговуючі банки.

Виходячи зі сказаного, обслуговуючий банк має забезпечити технічну можливість заборони засобами системи автоматизації обслуговуючого банку:

- початкові платежі з Розрахункового Рахунку ASPSP;
- внутрішньобанківські платежі у відповідь на Розрахунковий Рахунок ASPSP.

4. Інформація про обмеження виконання платіжних операцій користувачів певної ASPSP доводиться до учасників СЕП листами Національного банку і в нормативно-довідковій інформації СЕП, що подається учасникам, не відображається.

5. Блокування неплатіжних повідомлень (запит на ініціювання / відкликання, Exceptions and Investigations для ASPSP не запроваджується з таких міркувань.

- ці дії можуть бути потрібними обслуговуючому банку для коректного опрацювання повідомлень на його ланці;
- передавання цих повідомлень на міжбанківському рівні не спричиняє впливу на переказ коштів, а робота чи заборона роботи з ними на рівні "обслуговуючий банк

ДОКУМЕНТ СЕД НБУ АСКОД

Підписувач Шабан Олексій Володимирович
Сертифікат 36186A0FEAAD76B204000000150F0000B0460000
Дійсний до:05.08.2023 11:28:47

Національний банк України

B/57-0001/29890
від 17.03.2023 10:22

– ASPSP" реалізовується всередині САБ обслуговуючого банку як для міжбанківського рівня, так і для внутрішньобанківського. Зокрема, коли надходить таке повідомлення на адресу ASPSP, робота якої заблокована, обслуговуючий банк може відхилити його і надати його відправнику samt.029 з вказанням причини;

6. На відміну від режиму роботи СЕП, що установлюється одночасно для всіх учасників (див. документ "Система електронних платежів Національного банку України (шифр СЕП-4). Загальні правила реалізації стандарту ISO 20022, спільні для всіх інструментів. Частина 5. Обмеження на роботу учасників у СЕП", обмеження щодо загального режиму роботи для всіх ASPSP не впроваджуються.

9. Організаційні заходи з підключення ASPSP до СЕП

9.1. Раніше ASPSP була відсутня в довіднику ASPSP

ASPSP включають до Довідника учасників СЕП за загальною процедурою, без будь-яких особливостей.

9.2. Раніше ASPSP була наявна в довіднику ASPSP

ASPSP стає учасником СЕП заради того, щоб виконувати розрахунки через СЕП без посередництва обслуговуючих банків. Це означає, що вона повинна закрити Розрахункові Рахунки в обслуговуючих банках. Проте не висувається вимог щодо того, коли саме вона повинна їх закрити.

Припускається перехідний період, коли ASPSP вже є учасником СЕП, проте у неї ще залишаються Розрахункові Рахунки в обслуговуючих банках.

Також ASPSP може закривати свої поточні рахунки в банках, коли зникатиме потреба в них.

9.2.1. Перерахування коштів ASPSP на рахунок учасника СЕП

1. ASPSP мають перерахувати залишки з Розрахункових рахунків, що закриватимуться, на рахунок учасника СЕП в НБУ.

Для цього в перший день, коли ASPSP включено до довідника учасників СЕП, ASPSP має подати до обслуговуючого банку платіжну інструкцію такого змісту:

- Платник — ASPSP, ідентифікована як фінансова установа, що не є учасником СЕП;
- рахунок платника – Розрахунковий Рахунок, з якого переказуються кошти
- Агент платника – банк, в якому відкрито зазначений Розрахунковий Рахунок;
- Отримувач — ця сама ASPSP, ідентифікована як учасник СЕП;
- Агент отримувача – ця сама ASPSP, ідентифікована як учасник СЕП;
- рахунок отримувача – внутрішній рахунок в ASPSP.

Обслуговуючий банк формує і відправляє до СЕП міжбанківське платіжне повідомлення, в якому він є Інструктуючим агентом (Instructing Agent), а ASPSP як учасник СЕП – Проінструктованим агентом (Instructed Agent).

У результаті виконання цих дій кошти списуються в баланс ASPSP через "дзеркало" Розрахункового Рахунку і потім повертаються в баланс ASPSP через "дзеркало" рахунку учасника СЕП.

2. Слід звернути увагу, що протягом перехідного періоду на Розрахунковий Рахунок ще можуть надходити кошти від інших учасників СЕП. Тому обслуговуючий банк повинен закрити Розрахунковий Рахунок у такому порядку:

- спочатку надати до НБУ повідомлення про внесення змін до Довідника ASPSP щодо закриття Розрахункового Рахунку в цьому банку;
- після того як інформація про цей Розрахунковий Рахунок буде вилучена з довідника ASPSP (отже, припиняться надходження на нього через СЕП та можливість виконання платежів користувачів даної ASPSP через СЕП через цей обслуговуючий банк), припинити можливість надходження на нього внутрішньобанківських платежів від інших своїх клієнтів (всередині САБ або через ВМС);
- припинити початкові внутрішньобанківські платежі з цього Розрахункового Рахунку;
- визначити залишок на Розрахунковому Рахунку і переказати цю суму на рахунок учасника СЕП в НБУ;
- і тільки після цього може закрити Розрахунковий Рахунок.

9.2.2. Перехідні дії в інших учасників СЕП

Коли ASPSP з певним кодом ID НБУ є одночасно в Довіднику учасників СЕП і в Довіднику ASPSP, то це означає, що для даної ASPSP триває перехідний період, вона припиняє роботу через Розрахункові Рахунки і надалі працюватиме як учасник СЕП.

Тому інші учасники СЕП, що мають відправити платіжні інструкції на рахунки, відкриті в цій ASPSP, мають відправляти їх на ASPSP як на учасника СЕП. А саме:

- як **Агента отримувача** слід вказувати цю ASPSP і ідентифікувати її як учасника СЕП;
- вказувати цю саму ASPSP як **Проінструктованого агента (Instructed Agent)**.

Щодо внутрішньобанківських платежів того учасника СЕП, в якому відкрито Розрахунковий Рахунок ASPSP, він може окремо вирішити з ASPSP:

- до якої дати включно він виконує платежі інших клієнтів на адресу користувачів даної ASPSP як внутрішньобанківські, спрямовуючи їх через Розрахунковий Рахунок,
- а з якої дати починає відправляти їх через СЕП, незважаючи на те, що Розрахунковий Рахунок ще не закрито.

ДОКУМЕНТ СЕД НБУ АСКОД

Підписувач Шабан Олексій Володимирович

Сертифікат 36186A0FEAAD76B204000000150F0000B0460000

Дійсний до:05.08.2023 11:28:47

Національний банк України

B/57-0001/29890

від 17.03.2023 10:22